

IV – ОПШТЕ ОСИГУРАЊЕ И ОСИГУРАЊЕ РОБЕ У ТРАНСПОРТУ / *GENERAL INSURANCE AND CARGO INSURANCE*

Константинос Ц. Едолас*

Колективни пензијски фондови и уговорно право осигурања

<https://doi.org/10.18485/aida.2022.23.ch15>

Примљен: 26.01.2022

Прихваћен: 17. 2. 2022.

Стручни рад

Апстракт

Овај рад се бави природом „Управљања колективним пензијским фондовима”, класе VII животног осигурања. Конкретније, истражује три главна питања: а) однос између носиоца пензијских фондова и његових чланова и да ли је класа VII била оправдано укључена у послове осигурања друштава за животно осигурање, иако управљање колективним пензијским фондовима не укључује пренос ризика осигурања, б) сличности и разлике између управљања колективним пензијским фондовима и колективног животног осигурања и в) правну природу Институција за професионална пензиона осигурања (даље у тексту: ИППО), њен регулисан статус према праву ЕУ и сличности и разлике између ИППО и друштава за животно осигурање. У раду се закључује да иако управљање колективним пензијским фондовима, колективно (углавном дугорочно) осигурање живота и бенефиције професионалних пензијских институција имају заједничку карактеристику, а то је обезбеђивање пензијске накнаде које допуњују јавну пензију, која је константна и стални циљ савремених држава, пензијски уговори које закључују ентитети за своје чланове су веома распрострањена, али нерегулисана приватна ствар за заинтересоване стране. Уговорно право осигурања може понудити само ограничену сразмерну примену на пензијске шеме, посебно када је управљање удруженим колективним пензијским фондовима поверено осигуравајућем друштву и бенефицијама ИППО-а.

Кључне речи: Колективне пензије, животно осигурање, ИППО

* Адвокатска фирма Рокас, Атина, Грчка. Имејл: k.ntallas@rokas.com.

I. Управљање колективним пензијским фондовима као класом животног осигурања

1. Увод

Главни субјекти у приватном осигурању су уговарач осигурања, који је генерално и у складу са законским одредбама, истовремено и осигураник у уобичајеном случају осигурања за свој рачун, и друштво за осигурање. Дакле, предмет права осигурања су послови осигурања друштава за осигурање, који се убрајају у врсте осигурања према њиховој класификацији која је регулисана правом Европске уније (даље у тексту: ЕУ).¹ Као друштво чији је једини циљ обављање послова осигурања, друштво за осигурање обавља само оне послове који су обухваћени класама осигурања. Правни основ пружања осигурања је уговор о осигурању и посебна законска регулатива која га регулише. Његова централна карактеристика и компонента је ризик који се за премију „преноси” са уговарача / осигураника на осигуравача. Постојање овог ризика, који се назива „ризиком осигурања”, разликује уговор о осигурању од осталих уговорних обавеза. Основна правила уговорног права осигурања директно су везана за спровођење преноса ризика. Међутим, надзорно право осигурања ЕУ у класе² животног осигурања (Класа VII – „управљање колективним пензијским фондовима”)³, обухвата и врсту осигурања која се у складу са Директивом о солвентности II, састоји од управљања имовином, посебно имовином која представља резерве институција које обезбеђују **пензијске** бенефиције, **посебно у случају смрти, доживљења, прекида или престанка активности**.⁴ Зато, прописи не забрањују друштву за осигурање да управља средствима других класа животног осигурања (или комбинује праксу Класе VII са другим класама животног осигурања) која су погодна да се обезбеде као бенефиција приликом одласка у пензију, као што је то случај са осигурањем везаним за вредност инвестиционе јединице.

Укључивањем послова „управљања колективним пензијским фондовима” у класе осигурања, као што је случај са „тонтинама” и „пословима откупа капитала”, проширене су активности обухваћене „пословима осигурања” које осигуравач сме да обавља изван оних који укључују **преузимање ризика осигурања**. Као што је поменуто, преузимање ризика је основни предмет пословања друштва за осигурање, али и елемент без којег не важе основна начела уговорног права осигурања. С обзиром да је пословање друштва за осигурање проширено само у погледу садржаја, његова природа као самосталног друштва за осигурање се не мења; међутим, правни основ за његову делатност је проширен и то није искључиво

¹ Анекси I и II Директиве ЕУ 2009/138 (Солвентност II).

² Прва директива о осигурању живота 1979/267, која је данас део Директиве о солвентности II.

³ Анекс II Директиве 2009/138.

⁴ Исто важи и за класе V – „Тонтине” и VI – „Посао откупа капитала”, који су такође послови који не садрже компоненте уговора о осигурању (првенствено пренос ризика осигурања).

уговор о осигурању регулисан уговором о осигурању, већ, на основу класе VII, и уговор о управљању фондом.

Директива о солвентности II предвиђа могућност осигуравачу да обавља послове управљања колективним пензијским фондовима у вези са „осигурањем” које покрива или очување средстава или плаћање минималне камате. Директива појам „осигурање” везује за карактеристику „гаранције” у ширем смислу коју неки национални закони приписују осигурању, а не на његову функцију преузимања „ризика осигурања” који се професионално преноси за премију са осигураника на осигуравача и као правни основ има уговор о осигурању. Са претходно поменутом класом животног осигурања VII, Директива једноставно предвиђа да, поред управљања овим средствима, друштво за осигурање може преузети и пружање горе наведених „гаранција”, као што такве „гаранције” могу давати и издаваоци хартија од вредности, али и привредна друштва чији је предмет управљање имовином, а која нису друштва за осигурање нити се њихова делатност сматра осигурањем у смислу уговорног или надзорног права осигурања.

Дакле, **друштво за осигурање** и **носилац** колективних пензијских фондова (даље у тексту: КПФ), који је обично спонзор, су уговорно везани, али могу бити везани и пензијским планом који је израдио носилац, без учешћа чланова/корисника (за ради поједностављења, у даљем тексту се назива „пензиони програм”). Предметни уговор **није уговор о осигурању** за потребе уговорног права осигурања, али за потребе надзорног права осигурања спада у категорију **животног осигурања**.

2. Уговорни односи између носиоца пензијског фонда и његових чланова

Право ЕУ не садржи посебне одредбе које регулишу уговорне односе између носиоца КПФ и корисника / „чланова фонда” са осигуравајућим друштвом, нити је усагласило постојеће националне прописе, остављајући националним правним системима могућност да дозволи примену правила уговорног права осигурања на посао управљања таквим фондом. Позивамо се на уговорно право осигурања, јер пружалац осигуравајућег покрића по уговору о осигурању може бити само осигуравајуће друштво које има дозволу за рад према праву ЕУ и које је предмет надзора због тога што му је једина сврха обављање послова осигурања. Аналогна примена основних одредби права уговора о осигурању на уговор о управљању није могућа, највише због непостојања елемента преноса ризика осигурања. Такође, иако Класа осигурања VII садржи инвестициону активност, Директива о тржиштима финансијских инструмената (MiFID II), која регулише инвестиционе активности⁵ и уводи обавезе за пружаоце инвестиционих услуга према инвеститорима, искључује друштва за осигурање из свог делокруга.

Надаље, прописи о надзору осигуравајућих друштва су искључиво усмерени на управљање колективним пензијским фондовима и њихова примена се

⁵ Директива 2014/65, чл. 2, ст. 1, тач. (а).

не проширује на односе уговорене шеме која повезује носиоца КПФ са својим члановима, нити аранжмане за обезбеђивање средстава доприносима, за услове пензионисања и учешћа у добити корисника / чланова. Оне могу бити регулисане радно-правним прописима или другим областима права, не доводећи у питање њихову примену због тога што је друштво за осигурање одговорно за управљање имовином и за обезбеђивање усклађеног извршавања споразума између носиоца КПФ и његових чланова. Сходно томе, послодавац чланова пензијског фонда, који такође уплаћује доприносе, може повући или смањити давања, у зависности од начина исплате пензије и одредби **пензијског плана**. Чињеница да је управљање фондом преузело друштво за осигурање у оквиру класе VII животног осигурања и, где је то прикладно, да је друштво за осигурање такође преузело обавезу његовог **извршења у име чланова**, ништа не мења.

Штавише, закон уопште не проширује садржај уговора о управљању, због чега друштво за осигурање може да преузме целокупно планирање пензије и бригу о њеној исплати спроводећи, својом стручношћу, вољу уговарача и власника пензије, као што је у пракси случај када је уговарач послодавац, а чланови његови запослени. Међутим, што се надзорног права тиче, за поменути неосигуравајући ризик гарантовања одржавања капитала и обезбеђивања гарантоване каматне стопе, која се, како смо напоменули, може обезбедити у оквиру гране VII, надзорно законодавство ЕУ обавезује осигураваче да креирају посебне „**услове осигурања**”. Остали регулисани субјекти који пружају услуге управљања резервама (кредитне институције и инвестициона друштва) су ван делокруга ових одредби, које се примењују само на друштва за животно осигурање када, док обављају послове осигурања из класе VII, својим клијентима дају гаранцију за одржавање капитала и каматну стопу. Међутим, осим одредби о осигурању, надзорна правила не намећу никаква ограничења на начин на који се пензиони фондови улажу, осим опште обавезе осигуравача да поштује принцип разборитог инвеститора.

Укључивање управљања колективним фондовима у класе животног осигурања, има за циљ да обухвати случај када се средства под управљањем прикупљају **посебно у сврху обезбеђивања пензија**. Регулаторни циљ ове делатности су **средства** која прикупљају групе лица више деценија на добровољној основи, најчешће послодавци и запослени у својим предузећима, где предузећа делимично или у целини, финансирају и / или њима управљају **ради исплате (приватних) пензија** својим запосленима (члановима пензијског система). Уговорни односи између носиоца КПФ и чланова **пензијског плана** нису посебно регулисани на нивоу права ЕУ. Једина постојећа посебна законска правила односе се на уврштавање ове делатности у класе животног осигурања у погледу уговорних односа између носиоца КПФ и његових чланова, јер произилази из надзорног права осигурања. Ради се о правилу да се средства прикупљају **за исплату пензија**, при чему је обавеза осигуравајућег друштва да формира **резерве**. Висина прикупљених средстава, начин на који се улажу, услови за исплату пензија, врсте пензија и конкретне околности од којих зависи исплата пензије нису посебно регулисане.

Међутим, ако професионални **пензијски планима** више од 100 чланова и функционише на основу принципа шеме акумулације средстава, њим мора уп-

рављати **Институција за професионална пензиона осигурања** (даље у тексту: ИППО) и бити подложна регулисана и надзирана на основу релевантне Директиве 2016/2341 (ИППО), о којој се говори у наставку.

3. Управљање неосигуравајућим ризиком

Управљањем колективним пензијским фондовима, друштво за осигурање не преузима уговорну обавезу плаћања премије осигурања након реализације ризика животног осигурања услед **догађаја** као што су **смрт, доживљење** протеклом одређеног периода или година или, поред ових, **инвалидности** / смањења способности **за обављање делатности** и сл.⁶ Код дугорочне полисе животног осигурања, настанак таквих догађаја доводи до **обавезе** друштва за осигурање да исплати **осигурану накнаду** за преузете ризике (смрт, доживљење и сл.) За осигураника / корисника, ова врста осигурања може функционисати као приватна допунска пензија. Иако друштво за осигурање преузима на себе улагање акумулираних пензијских фондова, оно практично преузима и важан задатак управљања пензијским планом, јер прописи ту обавезу не искључују и зато што је то посао привредних друштава која поверавају класу VII послова друштву за осигурање на извршавање, тако да се носилац КПФ ограничи на уплату прописаног доприноса, а све остало преузима и спроводи друштво за осигурање.

Исплата **пензијских давања** од стране друштва за осигурање, у оквиру послова управљања пензијским фондом из фонда којим управља, када дође до неког од тих догађаја, не доводи до обавезе друштва за осигурање према корисницима по правном основу уговора о осигурању, јер друштво за осигурање није страна из тог уговора и не сноси никакву обавезу. Плаћање доприноса за стварање фондова за исплату пензија је пословна и „интерна” обавеза носиоца и чланова КПФ заснованог на **пензијском плану**. Ризици смрти, доживљења, неспособности за рад итд. су ризици животног осигурања које може покрити ИППО. Међутим, исти догађаји могу довести до захтева за пензијске бенефиције против носиоца пензијског фонда којим, као што смо рекли, заједно са целокупним пензијским планом, управља ИППО у контексту операција управљања колективним пензијским фондом. Ако се један од ових догађаја деси члану / кориснику, он ће имати право на пензију у складу са одредбама **пензијског плана**. Међутим, пензијским фондом обично управља комерцијално, а не осигуравајуће друштво и стога ће чланови, који су обично запослени у предузећу, примати бенефиције предвиђене **пензијским планом** према капацитету акумулираног капитала, тј. од њихове колективне штедње, а само ако је (у шеми) предвиђено да корист не зависи од адекватности капитала и постоји потреба за тим, фонд ће бити ојачан

⁶ Чл. 2, ст. 3, тач. (а) Директиве о солвентности II ова осигурања сврстава у категорију „послова животних осигурања на уговорној основи”, док их чл. 2, ст. 3, тач. (б), који укључује управљање колективним пензијским фондовима, сврстава у категорију „пословања у којима се обављају на уговорној основи, у мери у којој су предмет надзора органа надлежних за надзор приватног осигурања”.

додатним доприносима.⁷ Чланови нити имају, нити стичу статус осигураника по уговору о осигурању ако пензијским планом управља осигуравајуће друштво у контексту обављања послова класе VII.

Осигуравајуће друштво је ограничено на управљање средствима, чак и ако се, као што је то обично случај, обавезе да изради нацрт уговора између носиоца пензијског фонда и његових чланова и састави га у својој форми документа. Такође, чињеница да се **пензиони план** може представити као „уговор о осигурању” или „уговор о колективном осигурању” не мења суштину шеме. Коначно, ништа у овом погледу не мења ни ако друштво за осигурање преузме обавезу извршења уговора, односно ако преузме и обавезу за верно извршавање пензијског плана као повереник, као што је случај у пракси, са фирме послодавца која се појављује као повереник, на документу под називом „уговор о осигурању” у својству „уговарача осигурања”, чланови као „осигураници”, док је једина страна која се појављује под тачним именом произашлим из уговорног права осигурања осигуравајуће друштво. Ова шема не спадау осигурање за рачун трећег лица јер нема преноса ризика осигурања, али спада у законом прописану врсту споразума у корист трећег лица према грађанском праву, у мери у којој друштво за осигурање обећава носиоцу пензионог фонда, који је обично привредно друштво, да обезбеди добро извршење свог уговора са „члановима” фонда, који су запослени у привредном друштву у складу са условима пензијског плана који су, као што смо рекли, обично садржани у документу који издаје друштво за осигурање у облику полисе осигурања.

У оквиру класе VII, друштво за осигурање може такође да преузме управљање средствима које прикупи давалац професионалних пензија или „институција” (ИППО, о чему се говори у наставку), пошто су она такође креирана ради исплате пензија, а да се тиме не мења чињеница да оне послују по принципу капитализације, будући да класа VII не разликује да ли су корисници пензија којима управља друштво за осигурање по основу уговора о раду код послодавца. Сходно томе, класа VII Живот укључује управљање професионалним пензијским фондовима.

4. Закључак

Делатност управљања дугорочним животним осигурањем уопште заузима **значајан део укупне делатности друштава за животно осигурање** и њено ефективно вршење даје додатну вредност полиси осигурања. Ова делатност се спроводи уопштено иу оквиру класе VII животног осигурања (управљање колективним пензијским фондовима), која обухвата управљање дугорочним средствима намењеним за исплату пензијских давања и управљање и праћење спровођења ове накнаде у складу са одредбама пензијског плана. О његовој корисности говори

⁷ У пензионим аранжманима који функционишу у оквиру фондовске шеме, где у принципу нема потребе да се пензијско давање ограничи износом акумулираног капитала, правила Директиве о ИППО су обавезна.

и податак да у Грчкој чини 13,80% премије класа животног осигурања.⁸ Стога га надзорно право осигурања оправдано убраја у послове осигурања друштава за животно осигурање, иако не укључује пренос ризика осигурања и стога уговорни однос између друштва за осигурање и примаоца услуга управљања није регулисан уговором о осигурању, јер делатност обухвата важне специфичне активности, без којих се уговор о осигурању не би могао припремити и дистрибуирати.

II. Управљање колективним пензијским фондовима и колективним осигурањем живота

1. Сличности и разлике

Законодавац ЕУ је желео да омогући друштвима за животно осигурање да преузму управљање различитим пензијским плановима које су друштва животног осигурања креирала на међународном тржишту и да ојачају добровољне пензијске активности. Из тог разлога, законодавац ЕУ је дозволио и регулисао управљање пензијским фондовима од стране друштва за животно осигурање, будући да се пензије додељују из пензијских фондова када наступи догађај који обично представља ризик осигурања који друштва за осигурање преузимају, а посебно ризици смрти, доживљења и неспособности за рад. Друштва за животно осигурање имају ниво искуства који извесно немају различита тела која управљају колективним пензијским фондовима, као што су привредна друштва која прикупљају средства кроз доприносе за своје запослене или професионална удружења за своје чланове.

Међутим, недостатак било које регулативе на нивоу ЕУ, чак и само основне, обављању послова из класе VII може довести до забуне са **колективним животним осигурањем**, које такође обезбеђује **осигурану накнаду** која по својој природи представља пензију и може се назвати „пензија” када се деси догађај од кога обично зависи њена исплата у јавном систему, односно навршавање пензијског стажа или година, смрт или неспособност за рад услед неког догађаја. **Колективно животно** или **осигурање** за случај инвалидности, које се обично закључује као допуна обавезном пензијском осигурању, је осигурање за рачун трећег лица код којег, у зависности од услова уговора о осигурању, друштво за осигурање има директну обавезу према осигураницима и **гарантује** исплату премија. У овом случају обезбеђивање бенефиција не зависи од довољности средстава или од плаћања осигураника за покриће дефицита(!), као што је случај са бенефицијама пензионог фонда којима осигуравајуће друштво може да управља у оквиру класе VII. Уговарач плаћа премију (коју може платити и осигураник у случају да уговарач закасни или је уопште не плати), а права и обавезе странака и казне за повреду права како на страни друштва за осигурање, тако и на страни осигураника и уговарача регулисане су прописима о уговору о осигурању и условима осигурања. Уговарач колективног осигурања или колективног организатора

⁸ Annual statistic report of the Hellenic Association of Insurance Companies 2020. Доступно на: http://www1.eaee.gr/sites/default/files/annual_stat_report_2020_eng.pdf, 10. 1. 2022.

и осигураници су, у зависности од услова уговора, „купили” осигурање тако што су за премију „пребацили” ризик осигурања на друштво за животно осигурање.

Законска правила о приватном осигурању првенствено имају за циљ заштиту осигураника, како би се обезбедило континуирано испуњавање обавезе друштва за осигурање да обезбеди осигуравајуће покриће. Њима се, такође, ограничавају уговорне одредбе и услови које лако доводе до повлачења или ограничења осигуравајућег покрића и обезбеђује комерцијалну одговорност осигуравајућег друштва. Одговарајући уговорни односи између носиоца колективног пензијског фонда и његових чланова садржаних у **пензијском плану** нису, као што смо већ споменули, регулисани посебним законима, без обзира на то да ли шемом управља друштво за осигурање према класи VII или не. Чланови и носилац не купују осигурање и стога не преносе свој ризик осигурања на друштво за осигурање, већ му само поверавају управљање **пензијским планом**, а његови чланови делују добровољно као „самоосигурани”. Европски законодавац је само желео да интервенише у случају када носилац фонда повери управљање фондом друштву за осигурање у погледу квантитативног управљања средствима у оквиру одредби плана, а посебно путем надзора над друштвом за осигурање, као што смо већ поменули, уз обавезу утврђивања техничких и осталих резерви.

2. Животно осигурање као основ за пензијске одштетне захтеве

Важно је напоменути да и колективна животно осигурања и управљање групним фондовима класе VII, као и покрића ИППО-а, о којима у наставку говоримо, као заједнички именоватељ имају приватне **пензије**. Како би се отклонио сваки неспоразум нарочито у случају ИППО-а, прописано је да је пензија коју они исплаћују помоћна у односу на основну (државну) пензију. Из тог разлога, бенефиције пензијских фондова којима управља друштво за животно осигурање и покриће које пружају ИППО односе се на догађаје (смрт, доживљење, скраћење радног односа) који би, ако се догоде, могли створити основ за постављање захтева за пензију. Такво потраживање не може настати на пример, из полисе животног осигурања са рођењем као специфичним покривеним ризиком.

Сврха одредби је стога да (такође) ојачају приватну пензију која се, из тог разлога, мора исплаћивати у случајевима смрти, доживљења и неспособности за рад. Сходно томе, повољна правила (на пример, о пореским олакшицама) које је донео национални законодавац да би ојачао институцију приватних пензија, било да пензијско осигурање функционише као колективно животно осигурање (које када је дугорочно, може имати пензијски карактер), или као управљање колективним пензионим фондовима или као пензијско осигурање преко ИППО-а, у принципу не би требало да се примењују ако бенефиције нису пензијске природе на пример, ако је уговорено да осигураник има право да поново откупи осигурање у релативно кратком временском периоду након закључења уговора или ако је обавеза из осигурања условљена догађајем који није повезан са биометријским ризицима или способношћу за рад, чиме се мења његова пензијска природа.

III. Управљање колективним пензијским фондовима и бенефицијама пружалаца услуга пензијског осигурања по основу радног односа

1. Увод

Пружалац услуга („Институција” према грчком тексту Директиве) професионалних пензија је назив који је по закону ЕУ додељен субјекту који обезбеђује професионалне пензије и који је првобитно регулисан Директивом 2003/41 (о институцијама за професионално пензијско осигурање), а и данас након значајних измена и допуна извршених Директивом 2009/138 и Директивом 2016/2341. Ово је такозвани други стуб професионалних пензија, уведен да допуни први стуб, а то је социјално осигурање или јавне професионалне пензије. Трећи стуб су професионалне пензије које обезбеђују друштва за осигурање, која су део сектора животног осигурања и имају као правни основ уговор о осигурању. Директива не регулише правни статус субјекта / пружаоца и заиста предвиђа да он може да нема ни правни субјективитет. Директива се ограничава на регулисање услова пословања ове делатности на јединствен начин на нивоу ЕУ, како би што мање ометао приватну иницијативу и креативну машту и инвентивност предузећа у успостављању шема, све док поштује циљ институције која у једном смислу функционише као додатак јавној пензији, уз савремену промоцију штедње широј јавности и стварање „културе” штедње. Директива прописује обавезу пружаоца услуге професионалних пензија да послује на основу принципа **капитализације** и да буде **независан** од било ког привредног друштва које обезбеђује капитал намењен за пензијске накнаде, тако да не подлеже ризицима пословања привредног друштва.

Правна обавеза ИППО-а према својим члановима / осигураницима је створена уговором о професионалним пензијским бенефицијама (**Уговор ППБ**) и, у том погледу (и не само), разликује се од чистог социјалног осигурања где је обавеза давања накнада створена законом. Овај уговор се, по правилу, закључује или као **појединачни уговор** између запосленог и пружаоца услуга професионалних пензија или као **колективни уговор** између послодавца и запослених. За разлику од пензијских фондова субјеката којима може управљати друштво за осигурање у оквиру класе осигурања VII, примаоци пензијских давања друштва за осигурање су **осигурани** од ризика које преузима друштво за осигурање. Стога, фондовска основа и резерве ИППО-а морају бити довољне да измире своје уговорне обавезе да исплаћују пензије предвиђене уговором на континуираној основи, као и да се не врше исплате пензија које зависе од адекватности обрачуна, као што је случај са обезбеђивањем пензија по уговору о пензији којим управља друштво за осигурање према класи VII.

У том смислу, ИППО послује као осигуравајуће друштво тако што обезбеђује покриће преношењем ризик са осигураника на њега, а да није друштво за осигурање, за разлику од класе VII по којој осигуравач пружа услуге осигурања, али без обезбеђивања осигурања у складу са уговорним правом осигурања.

Двадесет четири године након признавања управљања фондовима колективних пензијских планова као активности обухваћене животним осигурањем Директивом 1979/267, ЕУ је 2003. године увела институцију ИППО-а која је регулисана детаљним одредбама надзорне природе којесу оне дужне да примењују када раде на фондовској основи и имају више од 100 чланова, у циљу јачања и заштите приватних / добровољних, додатних бенефиција социјалним пензијама. ИППО-и, који тренутно премашују 2,5 билиона евра у имовини у ЕУ, послују као некомерцијална предузећа, подлежу надзорним правилима који су у великој мери слични онима за друштва за осигурање и подложни су пензијским ризицима, који нису регулисани уговорним правом осигурања.

2. ИППО и друштва за осигурање живота

Право ЕУ третира ИППО као пензионе субјекте са друштвеном сврхом, који пружају финансијске услуге. Тиме су концептуално одвојена од осигурања по уговорном праву осигурања, иако се њихова давања функционално не разликују од животног осигурања. Као што послове покрића ризика одређене величине мора обавезно да обавља друштво за осигурање које има дозволу за рад и предмет је надзора у складу са одредбама Директиве о солвентности II, тако и пензијске накнаде које обезбеђују добровољни професионални **пензијски планови** одређене величине и које раде у оквиру фондовске шеме подлежу одредбама Директиве ИППО II, по којој се и спроводи њихов надзор. Снажан друштвено-политички набој институције ИППО-а као средства за решавање дефицита система јавног пензијског осигурања, који се годинама шири, и његова повезаност са законом о раду када, уобичајено, постоји привредно друштво-спонзор која учествује са својим запосленима у ИППО-у, као и њихова непрофитна сврха, донекле померају тежиште заштите коју пружа право осигурања и потрошачко право осигуранику у друштву за осигурање на питања углавном радног права. Ово је наравно због чињенице што правни основ права осигураника у ИППО-има није уговор о осигурању, који је проучаван и „култивисан” као ретко која друга грана приватног права, а посебно да пензијско осигурање ИППО-а не зависи у истој мери од провера услова осигурљивости, рокова и услова покрића, искључења, гаранција, итд. као што је случај са приватним осигурањем. То је такође због чињенице да су предности ИППО-а осмишљене да комбинују инвестиционе активности тако да штедња људи буде усмерена на учешће у ИППО-има као допуна јавне пензије. У светлу ових принципа, није разумљиво „ослобађање” ИППО-а од њихових обавеза из истих или сличних разлога због којих друштво за осигурање може бити ослобођено од своје обавезе плаћања премија због кршења уговорних услова од стране осигураника. Међутим, у свим осталим аспектима, основни принципи заштите осигураног потрошача нису потпуно занемарени или учињени небитним у мери у којој се они примењују у јавном осигурању, са посебним акцентом на права на предуговорно и текуће информисање корисника.

Бенефиције ИППО-а имају карактеристике дугорочног животног осигурања, које је правни основ пензијског осигурања, а регулисане су уговорним правом

осигурања будући да садрже елемент преноса ризика. Међутим, регулисање бенефиција ИППО-а разликује се од регулисања одговарајућих бенефиција које пружа друштво за животно осигурање на основу уговора. Док су квалитативни и квантитативни захтеви које прописује Директива о солвентности II за ИППО слични онима из Директиве 2016/2341 (ИППО II) за ИППО на нивоу уговора, осим дугачког скупа информација које ИППО мора да пружи, не постоје посебне одредбе. Поред осталог, не постоје ограничења у погледу могућности испуњавања предговорних обавеза или обавеза осигураника током трајања уговора и по настанку догађаја од којих зависи испуњење обавезе. Не постоји посебан „култивисан” закон о уговорним односима ИППО-а са својим осигураницима / члановима не само због кратке историје институције, већ и због њене морално подстакнуте двоструке сврхе (допуњавање све мањих јавних пензија капитализацијом из широког учешћа у инвестицијама на регулисаном тржишту) и његову оријентацију на управљање дугорочном штедњом и само ограниченим ризицима. Међутим, уговорни услови покрића, ограничења ризика, услови осигурања и уговорне казне за њихово кршење које резултирају ослобађањем или ограничењем обавезе плаћања премије нису предвиђени у целини или делимично чак ни у дугорочном животно осигурању, јер садрже / исплаћују делимично акумулирана средства која је друштво за осигурање обрачунало у корист својих осигураника. Међутим, у појединим случајевима није искључена сразмерна примена одредаба уговорног права осигурања. Ипак, као што је горе поменуто, постоје обавезе за ИППО да обезбеде детаљне информације о условима пензијских бенефиција као што су права и обавезе осигураника / чланова, услови под којима се она одобрава, опције које су доступне примаоцима давања и друге информације у фази исплате, укључујући оне које су по својој природи намењене инвеститорима и давање информативних докумената.

ИППО су субјекти приватног права⁹, а њихови чланови су осигураници. На основу **уговора ОПБ**, ИППО се обавезују да ће обезбедити пензије ако се догоде догађаји који су делимично покривени класама животног осигурања које друштво за животно осигурање може да обезбеди (на пример, смрт, доживљење, ризици који су комплементарни њима, као што је неспособност за рад), али уговор ОПБ није уговор о осигурању по приватном праву осигурања. Још већа је разлика између пензијских давања класе VII и пензија ИППО-а. Мисија професионалних пензија према праву ЕУ је да допуне јавну (социјалну) пензију коју, стварањем ИППО-а, оверава не само држава чланица оснивања, већ и сама ЕУ, што гарантује „тврдо” законодавство ЕУ. То није производ осигурања као што је онај који обезбеђују осигуравајућа друштва и који се продаје компанијама ради остваривања њихових политика у области радних односа.

ЕУ стога прописује строга и детаљна надзорна правила, не само за осигурање које се продаје као комерцијални производ, већ и за професионално пензијско осигурање које организују привредна друштва или удружења на добровољној основи.

⁹ У Грчкој су Законом, бр. 3029/2002 установљени посебно правно лице приватног права и фонд професионалног осигурања.

3. Закључак

Управљање колективним пензијским фондовима, колективним (углавном дугорочним) животним осигурањем и бенефицијама професионалних пензијских институција имају заједничку карактеристику која се састоји у пружању пензијске накнаде које допуњују јавну пензију, што је трајан циљ модерне државе које из тог разлога дају подстицаје онима који се баве овим пословима и обезбеђују повећану заштиту корисника бенефиција. Пензијски уговори које закључују правна лица за своје чланове су веома распрострањена, али нерегулисана приватна ствар за заинтересоване стране. Међутим, ако друштво за осигурање преузме управљање прикупљеним средствима, његова активност се надгледа уз минимум посебне регулативе о надзору која се састоји од обавезе утврђивања резерви осигурања. С друге стране, ако пензијски уговори које закључују правна лица обезбеђују покриће у оквиру фондовске шеме, а постоји више од 100 чланова, онда правно лице које управља њима подлеже посебном надзору на основу Директиве 2016/2341 о ИППО-има, која уводи сличне обавезе из Директиве о солвентности II и мора постојати одвајање имовине субјекта који финансира ИППО (која, међутим, не мора да постоји) од његове имовине. Директива се не примењује на ИППО где запослени у привредном друштву-спонзору немају законска права на бенефиције, спонзорско привредно друштво може да ослободи средства у било ком тренутку и не мора да испуни своје обавезе плаћања пензија.

Уговорно право осигурања се директно примењује само на колективно животно осигурање, али различите уговорне форме створене таквим осигурањем захтевају законско регулисање, пошто су одредбе о уговорном праву осигурања неадекватне јер су засноване на индивидуалном моделу осигурања. На пензијске планове могућа је ограничена сразмерна примена, посебно када је управљање удруженим колективним пензијским фондовима поверено друштву за осигурање и бенефицијама ИППО-а.

*Превео са енглеског језика:
проф. др Слободан Јовановић*